

Poděkování

Děkuji RNDr. Jiřímu Liškovi, CSc. z Botanického ústavu AV ČR za laskavou revizi určení některých sběrů.

Literatura

- Bayerová Š. (1999): Lichenologická studie Brd. – 93 p. + 88 p. příloh [Dipl.pr.; kat. botaniky PřF UK Praha]
- Hilitzer A. (1924): Addenda ad lichenographiam Bohemiae. – Acta Bot. Bohem., Praha, 3: 3-15.
- Hilitzer A. (1929): Addenda ad lichenographiam Bohemiae III. – Acta Bot. Bohem., Praha, 8: 104 - 118.
- Hoyer H. (1982): Klimatické poměry Rožmýtalska. – Vlastivěd. Sborn. Podbrdská, Příbram, 22: 245-281.
- Liška J. (1990): The mapping of lichens in Bohemia: aims, problems and present state. – Stuttgarter Beitr. Naturk., ser. A, Stuttgart, 456: 43-52.
- Liška J. (1993): Klíč k určování lišejníků se žlutě zbarvenou stélkou. – Bryonora, Praha, 11: 11-12.
- Liška J. (1997): Počet bioindikčních druhů lišejníků jako měřítko kvality ovzduší. – Příroda, Praha, 10: 7-14.
- Los V. (1924): Lichenografický ráz Brd. – Muzejní Spisy, Rokycany, 6: 1-20.
- Maloch F. (1913): Květena v Plzeňsku, 1. díl: Soustavný výčet druhů a jejich nalezišť. – Plzeň.
- Petříček V. et Dejmál I. (1998): Sjednocení všech úrovní územního systému ekologické stability (ÚSES) v brdském bioregionu. – In: Némec J. [ed.], Příroda Brd a perspektivy její ochrany, p. 56-63, Příbram.
- Pišút I. (1976): Lišajníky. – In: Pišút I. et al.: Kľúč na určovanie výtrusných rastlín. III. diel: Lišajníky, machorasty a paprad'orasty. – Bratislava.
- Skalický V. (1988): Regionálně fytogeografické členění. – In: Hejny S. et Slavík B., [ed.], Květena České socialistické republiky 1, p. 103-121, Academia Praha.
- Sofron J. (1981): Přirozené smrtniny západních a jihozápadních Čech. – Studie ČSAV, 1981/7, p. 1-127, Praha.
- Sofron J. (1998): Stručný přehled aktuální vegetace centrálních Brd. – In: Némec J., ed. Příroda Brd a perspektivy její ochrany, p. 29-32, Příbram.

CHRÁNENÉ DRUHY MACHORASTOV A LIŠAJNÍKOV V SLOVENSKEJ REPUBLIKE

Bryophytes and lichens protected by law in the Slovak Republic

Ivan Pišút

Botanický ústav SAV, Dúbravská cesta 14, SK-842 23 Bratislava, Slovenská republika

Abstract: An information on 5 liverworts, 15 mosses and 20 lichens newly protected by law in the Slovak Republic is given. The topic is demonstrated by lichen *Cetraria islandica* extremely threatened due to overcollecting for economical purposes.

V kruhoch odborníkov sa dakedy stretáme s názormi na malú účinnosť či dokonca zbytočnosť legislatívnej ochrany niektorých druhov. Nemajú však pravdu. Nech by už účinnosť opatrení bola aj neveliká, pri zmierňovaní antropogénnych tlakov treba využiť každú možnosť. Stále sa totiž nedocieňuje hľadisko propagandistické a pedagogické. V posledných rokoch potrebu takejto kodifikácie priniesol sám život, ako ukáže nasledovný príklad.

Už od druhej polovice sedemdesiatych rokov sa vyskytovali problémy so zberačmi pľuzgierky islandskej (*Cetraria islandica*) v Národnom parku Nízke Tatry. Roku 1989 v oblasti Kraľovej hole policajné orgány dokonca zadržali zberačov, ktorým zhabali 172 kg sušiny tohoto druhu. Absencia právnej normy o ochrane spôsobila, že pri súdnych pojednávaniach sa neustále znižovala výška spôsobenej škody. Trestný čin prekvalifikovali na priestupok a ten amnestia z r. 1990 anulovala.

V roku 1995 zvolenská firma Altea hodlala vyvieť do Nemecka 3500 kg sušiny tohoto druhu,

údajne pochádzajúcej z Ukrajiny. Napriek tomu, že sa zistilo, že materiál nazbierali na Slovensku a že predmetný druh patril medzi ohrozené taxóny (Pišút 1985), Ústav ekológie lesa SAV vo Zvolene a ani Ministerstvo životného prostredia nemali námietky voči vývozu. Tie však mal nemecký Bundesamt für Naturschutz, ktorému bolo obrovské množstvo vyvážaných exemplárov podozrivé a ktorý roku 1996 požiadal Botanický ústav SAV o stanovisko. Naše negatívne hodnotenie zasielané na najrôznejšie kompetentné inštitúcie, však nebolo úspešné. Hlavnou príčinou bolo, že vtedy *Cetraria islandica* ešte nepatrila medzi druhy chránené zákonom.

Po desiatich (!) rokoch od prvých iniciatív zakomponovať medzi chránené rastliny aj zástupcov bezcievnatých rastlín (pozri napríklad Pišút 1989) konečne Ministerstvo životného prostredia SR tieto snahy realizovalo. V Zbierke zákonov č. 93/1999 uverejnilo novelizovanú vyhlášku, v ktorej sa nachádza okrem cievnatých rastlín aj 5 zástupcov makroskopických rias, 52 druhov húb, 20 druhov machorastov a 20 lišajníkov.

Citateľa budú predovšetkým zaujímať zástupcovia oboch skupín (suma uvedená pri jednotlivých taxónoch predstavuje spoločenské ocenenie za 1 cm² plochy).

Z pečeňovníkov sú to *Athalamia hyalina* (Sommerf.) S.Hatt., *Metzgeria fruticulosa* (Dicks.) A.Evans, *Riccardia incurvata* Lindb., *Riccia gougetiana* Durieu et Mont. a *R. rhenana* Lorb., všetky ohodnotené sumou 500 Sk.

Chránené machy zastupujú *Brachythecium vanekii* Šmarda (300 Sk), *Buxbaumia viridis* (Moug. et DC.) Brid. ex Moug. et Nestl. (300 Sk), *Calliergon trifarium* (F.Web. et D.Mohr) Kindb. (300 Sk), *Cinclidotus aquaticus* (Hedw.) B.S.G. (300 Sk), *Drepanocladus lycopodioides* (Brid.) Warnst. (300 Sk), *Entosthodon hungaricus* (Boros) Loeske (500 Sk), *Helodium blandowii* (Web. et Mohr) Warnst. (500 Sk), *Hilpertia velenovskii* (Schiffn.) Zander (300 Sk), *Meesia triquetra* (Richter) Angstr. (800 Sk), *Ochyraea tatrensis* Váňa (1100 Sk), *Orthotrichum gymnostomum* Bruch ex Brid. (500 Sk), *Paludella squarrosa* (Hedw.) Brid. (500 Sk), *Scorpidium scorpioides* (Hedw.) Limpr. (800 Sk), *Tayloria splachnoides* (Schleich. ex Schwägr.) Hook. (500 Sk), *Zygodon viridissimus* (Dicks.) Brid. (200 Sk).

Z lišajníkov okrem už vyššie spomenutej pľuzgierky *Cetraria islandica* (L.) Ach. (200 Sk) a vysokohorskej dutohlávky *Cladonia stellaris* (Opiz) Pouzar et Vězda (200 Sk) sú to predovšetkým epifyty *Alectoria sarmentosa* (Ach.) Ach., *Bryoria bicolor* (Ehrh.) Brodo et D.Hawksw., *B. capillaris* (Ach.) Brodo et D.Hawksw., *B. chalybeiformis* (L.) Brodo et D.Hawksw., *B. fuscescens* (Gyeln.) Brodo et D.Hawksw., *B. implexa* (Hoffm.) Brodo et D.Hawksw., *B. lanestrif* (Ach.) Brodo et D.Hawksw., *B. nadvornikiana* (Gyeln.) Brodo et D.Hawksw. (všetky 500 Sk), *Lobaria amplissima* (Scop.) Forsell (1100 Sk), *L. pulmonaria* (L.) Hoffm. (500 Sk), *Ramalina fraxinea* (L.) Ach. (800 Sk), *Usnea barbata* (L.) Weber ex Wigg., *U. faginea* Motyka, *U. filipendula* Stirt. s.str., *U. florida* (L.) Weber ex Wigg., *U. glauca* Motyka, *U. hirta* (L.) Weber ex Wigg. a *U. subfloridana* Stirt. (všetky po 500 Sk).

Treba poznamenať, že vyhláška vstúpila do platnosti dňa 1. júla 1999 (paragrafy 5-11 od 1. novembra 1999). Paragraf 1 v odseku 5 rieši povolenie výnimiek zo zákazu, § 5 a § 6 určujú spôsoby evidencie, podľa § 18 v závislosti od miesta zberu možno spoločenskú hodnotu zvýšiť až o 300%. Bude iste užitočné zoznamiť sa ak nie s celou vyhláškou, tak aspoň s vyššie uvedenými druhmi, aby sme hoci nechtiac, nespôsobili iba škodu prírode, ale prípadne aj finančnú stratu sami sebe.

Literatúra

- Pišút I. (1985) : Zoznam vyhynutých, nezvestných a ohrozených lišajníkov Slovenska (1. verzia). - Biológia, Bratislava, Ser. A, 40: 925-935.
 Pišút I. (1989) : Chránené druhy lišajníkov. - Chránené územia 13: 71-72.
 Vyhláška Ministerstva životného prostredia Slovenskej republiky z 18. februára 1999 o chránených rastlinách a chránených živočíchoch a o spoločenskom ohodnocovaní chránených rastlín, chránených živočíchov a drevín. - In: Zbierka zákonov Slovenskej republiky Čiastka 41, č. 93, 12.5.1999: 638-1040.